

Giday András – Mádi László

A munkajövedelem adóterhelése a visegrádi térségben

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány azt vizsgálja, hogy milyen mutatóval elemezhető a munkajövedelmek adóterhelése. Következtetéseink szerint a mikroszintű elemzéseknél az OECD által kiszámolt kötelező elvonások aránya (Non-Tax Compulsory Payments), míg a makroszintű elemzésnél a munka teljes adóterhelése (az EU implicit tax rate on labour mutatója) használható erre a célra a legjobban. A számokból jól látható, hogy a visegrádi térségben a munka adóterhelése összességében alacsonyabb, mint az EU régebbi kontinentális országaiban. Az egyes országok közötti eltérések pedig az elmúlt évtizedben csökkentek. Az elvonásokban meglévő különbségek okai a következő tényezőkben kereshetők: az államadósság terhe, a kisvállalkozások súlya, a turizmus szerepe, a fogyasztási adók súlya, továbbá az adózási hagyományok.

KULCSSZAVAK: adóék, munkajövedelmek adóterhelése, magánnyugdíjpénztárak, versenyképesség

JEL-KÓDOK: H24, H55, H71, J32

A munkát terhelő elvonások kimutatására makro- és mikroszintű mutatókat egyaránt használnak. Az adóék mutatójának a használata az utóbbi egy-másfél évtizedben terjedt el. Mivel nem csak a szakirodalomban, hanem a médiában is gyakorta emlegetett mutatóról van szó, illetve sokszor találkozunk nemzetközi összehasonlításokkal, így érdemes energiát fordítani ennek a mutatónak a tartalmi vizsgálatára. A makroszintű elemzésekhez pedig jó alapot ad az EU statisztikájában a munka adóterhelésének a mutatója, a munkajövedelem implicit adóhányada (*Implicit tax rate of labour taxation*).

Fontos kérdés azonban, hogy milyen adatok figyelembevételével számolják ki az egyes mutatókat. Ebben a tekintetben is elmondható,

hogy a „lényeg a részletekben rejlik”. Ezeket a részleteket kutatja a cikkünk kicsit alaposabban egy országcsoporthoz példáján keresztül.

Először megvizsgáltuk, hogy mikro-, illetve makroszinten milyen mutatókkal szoktak összehasonlításokat végezni. Egyértelmű volt mostanáig a szakmában, hogy OECD-adóék, illetve az EU DG Tax implicit adórátája a jó kiindulási alap. A részleteket vizsgálva azonban világossá vált az a probléma, hogy egyes elvonásokat „elfelejtettek” figyelembe venni a nemzetközi intézmények a publikációikban a 2010-es évek első felében. Ezért azt kerestük, hogy a két mutató miként javítható (a tartalmi összehasonlíthatóság, illetve a homogenitás biztosítása érdekében). Ekkor ráakadtunk az OECD kötelező elvonási arányára. Ennek a mikroszintű mutatónak a jó alkalmazhatósága miatt már csak az a feladat maradt, hogy korrigáljuk valamiképp az EU DG Tax implicit

Levelezési e-cím: andras.giday@gmail.com
drmadilaszl@gmail.com

adórátáját, mivel tudtuk azt, hogy a 2010-es évek első felében nem vették figyelembe elvonásként a kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetéseket. Az ilyen adatok fáradságos gyűjtése közben ért a pozitív hír, hogy a *Piketty* által szerkesztett legeslegutolsó kiadványaikban már elvonásként veszik figyelembe ezeket a befizetéseket.¹

Ezt követően táblázatba gyűjtöttük évente és országoként

- a kötelező elvonás arányának értékeit,
- a munka teljes adóterhelésének az átvett értékeit (implicit adóhányad).

A grafikus ábrázolást követte a térségi szintű elemzés, a trendek kimutatása mikro-, illetve a makroszintre. Ezt követően „leltárt készítettünk” azokról a fontosabb tényezőkről, amelyek a munka adóterhelését befolyásolják. Az elemzést végül azzal egészítettük ki, hogy országonként is megvizsgáltuk, miként alakult az adóterhelés időben, s a változások mögött milyen okok játszottak, játszhattak szerepet.

Elemzésünk során a következő kérdésekre kívánunk választ kapni.

① Az egyes országok adóék-, adórátá-mutatóinak az értékeit mely esetben lehet egybevetni?

② Milyen mögöttes tényezők magyarázzák a munkajövedelmek eltérő adóterhelését a visegrádi térségben?

③ Magasnak tekinthető-e a munkajövedelem adóterhe ma Magyarországon?

MÓDSZER

Kiindulásképp az OECD, illetve az Eurostat által kiszámolt mutatók konkrét értékeit a szervezetek honlapjáról vettük át. A nem OECD országok esetében a kötelező elvonás arányát vagy más publikációkból vettük át, vagy saját számítással – esetenként becsléssel – pótoltuk. A magán-nyugdíjpénztári befizetést (vagy annak a munkajövedelemhez viszonyí-

tott értékét), mint az adóékmutatókat megemelő többletet vettük figyelembe.

A térség három délkelet-európai országa esetében más elemzésekre, tanulmányokra, statisztikai adatrendszerekre támaszkodtunk a kötelező elvonások arányának meghatározásakor illetve becslésekor.² A nem EU-tag Szerbia esetében csak a kötelező elvonás arányát számoltuk ki (az adószabályaik alapján).

A kötelező elvonások aránya esetében csak az átlagos jövedelemszintre vonatkozó értékeket elemeztük (átlagos elvonás, illetve marginális elvonás). Ezzel a módszerrel ugyanis véleményünk szerint már feltárhatók az egyes országok közötti fontosabb eltérések.³ Terjedelmi okok miatt a gyereket nevelő családok adóterhelését ebben a cikkben nem tárgyaljuk.

IRODALOM

Ugyan a munkajövedelmek adóztatásának az elemzésre sok tanulmány vállalkozott, ezek azonban szinte egytől egyig az OECD átlagos adóékét vagy az EU DG implicit adórátájának pár évvel ezelőtti értékeinek az alakulását vizsgálták. Ezeknek az áttekintésére feleslegesnek tartottunk időt fordítani, mert sokszor még lábujjgyezetben sem tettek utalást arra, hogy az általuk adónak tekintett befizetéseken túl más elvonások is létezhetnek az egyes országokban.⁴

Az általunk is javasolt irányú gondolkodásra két jó példát találtunk. Az egyik a Szlovákiáról az OECD által készített alapos műhelytanulmány, amelyik a munkajövedelmek alakulását és adóztatását elemezte. Ennek során például nem az OECD átlagos adóékét, hanem a kötelező elvonási arányt vették górcső alá.⁵ A másik fontos munka a horvát *Ivica Urban* munkacsoportja által a kötelező elvonások arányáról készített, tartalmi kérdéseket is tárgyaló elemzése.⁶ Viszonylag részletesen (több jövedelemszintre, illetve családtípusra is) ele-

mezték 17 EU-tagország általuk kiválasztott éveinek a mutatóit. A térséget érintően mindezeket túl angol nyelven csak 2–3 olyan további tanulmányt találtunk,⁷ amelyik felhívja a figyelmet arra, hogy az adóék mutatója mellett van egy, a valós helyzetet adekvátabb módon jellemző mutató is. Az EU DG Taxation Trends 2009–2011 évi köteteinek összeállítói még felhívták arra a figyelmet, hogy a magán-nyugdíjpénztári befizetések miatt alacsonyabb elvonást mutat ki az általuk kiszámított munka implicit adórátája – később azonban ez a megjegyzés már elmaradt.⁸ Egyenként a nagyobb gond a térségbeli OECD-tagországok esetében jelentkezik, mivel itt gyakori, hogy megfontolások nélkül átveszik a publikált OECD-adóékkötetek mutatóit. Ezzel szemben Románia, Horvátország, Bulgária esetében a saját országuk adóterhének kiszámításakor sokszor pragmatikus a megközelítésük és minden olyan tényezőt (így a magánnyugdíjpénztárakhoz kerülő összegeket is) elvonásnak minősítenek, ami nem kerül az adott hónapban a dolgozó zsebébe.⁹

Cikkünk a munka teljes adóterhelésének¹⁰ mutatóját és az OECD által kiszámított a „Kötelező elvonások arányát” elemzi részletesen. A munkajövedelmek adóterhelésének más mutatóiról csak röviden teszünk említést, azok kiértékelése nélkül.

AZ ELEMZÉS KIINDULÓPONTJA: EGY OECD ÉS EGY EU DG MUTATÓ

Az EU statisztikájában a munka adóterhelésének a mutatója „a munkajövedelem implicit adóhányada” (*Implicit tax rate of labour*). Mivel hasonló mutatót kiszámítanak a fogyasztásra és a tőkejövedelemre is, így ezek együttesével alaposan kielemezhető, hogy az állam melyik területet mennyire terhel meg elvonásokkal. Az EU mutatójának a kiszámítása nem egyszerű, feltételezi a GDP főbb elemeinek az

ismeretét is. (Emiatt az adott év zárása után másfél évvel szoktak csak publikálni adatokat a munka adóterhelésére.) Az OECD mutatóját viszont viszonylag gyorsan publikálták. (A 2017-es évre vonatkozó mutatókat például már 2018 áprilisában közreadták.)

Fontos azonban észrevételeznünk, hogy a munka adóterhelésének az elemzését szemléletbeli tényezők erősen megnehezítik. A mainstream közgazdasági megközelítésre alapozott statisztika nem a finanszírozási tartalom, hanem a finanszírozás szereplői alapján mutatja ki az elvonásokat. A magánnyugdíjpénztárakba befizetett összegek ebben a rendszerben nem minősülnek adóknak, ezért az adóékba nem számítanak bele. Ezért az adóék egyes országok közötti eltéréseiben szerepe van annak is, hogy egyes országokban a béreket terheli-e olyan elvonás, amely aztán a magánnyugdíjkasszákhöz kerül. Az ismertett okok miatt az OECD által jellemzően publikált mutatók csak azon országoknál vethetők jól egybe, amelyeknél a nyugdíjak nem állami finanszírozásának az arányai hasonlóak. Másik összevetési módnak kínálkozik olyan mutatók alkalmazása, amelyek az állami alapokban landoló összegek mellett a magán-nyugdíjpénztári befizetéseket is számításba veszik. Szerencsére az OECD a honlapján pár éve a „kötelező elvonások bérarányos szintjé”-re is megadnak értékeket. Ha ezeket az értékeket összehasonlítjuk a megszokott adóékmutatókkal, akkor az utóbbinál tapasztalt eltérések mértéke máris durván a harmadával csökkennek! Az alapmutatók egybevetését mutatja az 1. táblázat.

EGY HASONLÓ TARTALMÚ MUTATÓ – DE MÁS MÓDSZERREL

Az adóékmutatónak matematikailag más formában való megfogalmazása az, hogy 100 egységnyi nettó jövedelem kifizetése mekko-

AZ OECD, ILLETVE AZ EU ALAPMUTATÓJÁNAK AZ EGYBEVETÉSE¹¹

A mutatók sajátosságai	Kötelező elvonások aránya	Munkajövedelmek implicit adóterhe
Ki számolja ki?	OECD	EU TAX and Customs DG
Mutató milyen szintre készül?	Mikroszintre (egyének, családok)	Makroszintre (országra)
Kinek a jövedelmére számolják ki ?	Az alkalmazottakéra	Az alkalmazottakéra
Milyen ágazatok adataiból számítják?	Mezőgazdaság és állami szektor nélkül (B-N ágakra)	Teljes alkalmazotti keresetekre
Teljeskörű-e ?	Csak hat alapesetre számolják ki ¹²	Teljeskörűen számba veszi a munkajövedelmeket
Más hasonló, illetve kapcsolódó mutató?	Más matematikai képlettel: 100 forint nettó bérhez hány forint a munkaadó teljes költsége	Igen, a tőkejövedelmek és a fogyasztás implicit adóterhelése
Támogatásokat figyelembe veszi-e?	Nem	Nem
Adókedvezményeket figyelembe veszi-e?	Nem veszi figyelembe, ha azok felhasználása bármilyen módon célhoz kötött	Részben (a nevezőben). Az szja-adóvisszatérítéseket (tax credit) nem
Gyerekek utáni adókedvezmény figyelembevétele?	Igen, erre családtípusokat ad meg	Igen
Levezetése nyomon követhető-e?	Igen, a kiszámítása során figyelembe vett tényezők számszerű értéke látható egyes jövedelemszinteken	Kiszámítása bonyolult
Milyen gyorsan teszik közzé?	Következő év tavaszán	Mintegy 18 hónappal az adott év végét követően
Marginális elvonások figyelembevétele?	Igen, külön mutatóban, (ugyanarra a családi helyzetre és jövedelemszintre)	Nem
Kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetések elvonásnak számítanak-e?	A „kötelező elvonás arányában” igen, ezt hat alapesetre számolják ki ¹³	Az utóbbi év(ek)ben igen
Összehasonlíthatók-e vele az angolszász nyugdíjú és a kontinentális nyugdíjrendszert alkalmazó országok?	Nem	Nem
Milyen körre számítják ki?	Csak OECD tagországokra	EU-tagországok + 8 európai ország
Számított vagy tényadatok alapján határozzák meg az értékét?	Adótábla alapján határozzák meg	Tényadatokból számítják ki
Számlálója?	Szja, államhoz kerülő járulékok, egyéb béradók, Kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetések	Szja, államhoz kerülő járulékok, egyéb béradók. Kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetések ¹⁴

A mutatók sajátosságai	Kötelező elvonások aránya	Munkajövedelmek implicit adóterhe
Nevezője?	Minden, a munka javadalmazása érdekében felmerült kiadás (ha az nem minősül támogatásnak az OECD logikája szerint)	Minden a munka javadalmazására érdekében felmerült kiadás (az implicit tb-járulékok is)
Egyéni vállalkozókat számításba veszi-e?	Nem, csak az alkalmazottakat	Nem, az ő jövedelmeik utáni elvonások a tőke implicit adóterhelésénél vannak számításba véve
Melyik mutató értéke a magasabb: kötelező elvonás aránya vagy munka implicit adóterhelése?	Jellemzően az implicit adórata értéke alacsonyabb, mint a kötelező elvonás aránya (de nem minden ország esetében)	Jellemzően az implicit adórata értéke alacsonyabb, mint a kötelező elvonás aránya (de nem minden ország esetében)
Nyugdíjak utáni adó, járulék beszámít-e a mutató értékébe	Nem	Nem
Az úgynevezett imputált tb-járulék hatását figyelembe veszik-e?	Nem	Az utóbbi év(ek)ben igen
Publikálás módja	Nyomtatva (könyvben) nem, csak honlapon ¹⁵	Honlapon is, és nyomtatva is (könyvben)

Forrás: saját szerkesztés OECD- és EU-adatok alapján

ra teljes költséget jelent a munkáltatónak.¹⁶ Magyarországon például ma, 2018-ban (a családi és egyéb kedvezmények figyelembevétele nélkül) ez 182 egység teljes költséget jelent a munkáltatónak (jövedelemszinttől függetlenül). Ezt a mutatót egyrészt az adó táblák alapján, másrészt (az átlagjövedelem esetében) a gazdaság egészére publikált kereseti statisztika adataiból lehet kiszámítani.¹⁷ Az elemzett mutatókat a 2. táblázat tartalmazza.

MÁS MEGKÖZELÍTÉSEK

Francia szerzők olyan adótartalom-mutatót számoltak ki, amelyikben a fogyasztás áfatartalmát is elvonásként veszik számításba.¹⁸ Hasonló megközelítésmódot alkalmazott két szerző az IMF working papers sorozatban 2011-ben.¹⁹ Ők a tényadatokat elemezték.

A vizsgált 8 országra meghatározták a fogyasztási adókat is tartalmazó adóterhelés mértékét, sőt még jövedelmi tizedenként is elemezték az adózást. A térség országaiból viszont csak Szlovákiára terjedt ki az elemzésük.

1 A KÉT MUTATÓ ALAKULÁSA A VISEGRÁDI TÉRSÉGBEN

A visegrádi térséget azért választottuk, mert a tőke elsősorban térségeket választ ki (ebben a döntésében szerintünk a korábbiakhoz képest már kevésbé hangsúlyos szempont az adóterhelés nagysága). Ha döntött az adott földrajzi térség mellett a befektető, akkor viszont már a telephelyként kínáló településeknél nézi meg, hogy a bérek után mennyit kell az elvonásokra fizetnie a térség másik országaihoz képest.²⁰ A munka teljes adóterhelését mutatja az 1., 2. ábra.

AZ ELEMZETT MUTATÓK

Mutató	A korrigált, illetve átvett mutató angol neve	Az általunk vizsgált jövedelemszint, illetve családtípus
Munka teljes adóterhelése	Átvett mutató: <i>implicit tax rate of labour</i>	–
Kötelező átlagos elvonás	Átvett mutató: <i>compulsory average payment</i>	Átlagjövedelem esetén Egyedülálló
Kötelező marginális elvonás	Átvett mutató: <i>compulsory marginal payment</i>	Átlagjövedelem esetén Egyedülálló
Kötelező átlagos elvonás	Átvett mutató: <i>compulsory average payment</i>	

Forrás: saját szerkesztés

A munka teljes adóterhelése

Az 1. ábra szerint Magyarországon a 2008-as év közel 42 százalékos mutatója előbb 38 százalékgig csökkent, majd 2012-től 2015-re felemelkedett az induló értékre. 2018-ra azonban 39 százalék alá esik, amely már közel hasonló a többi három ország értékeihez. A többi három országnál ezzel szemben stabilitás tapasztalható. Mindegyiküknél megfigyelhető 2008-ról 2009-re egy csökkenés, majd ezt követő visszaemelkedés (Szlovéniánál az 2008-as szintig, a két csehszlovák utódállamnál a fölé).

Az 2. ábra szerint a bolgároknál 2008-ról 2010-re bekövetkezett csökkenés óta kicsi a mutató ingadozása. Horvátország esetében stabilan 30–31 százalék az időszakban az elvonás, ettől csak 2017-ben volt magasabb. A lengyeleknél a 29 százalék körüli érték 32 százalék fölé emelkedett 2015–2016-ra 2017–2018-ra azonban a becslésünk szerint 31 százalékra esik majd. Romániánál az időszak középső szakaszában 33 százalék körüli volt az elvonás mértéke,²¹ ezzel szemben az induláskor, majd 2017–2018-ban (2015 utáni változtatások eredményeképp) csak 30 százalék körüli érték tapasztalható.

Az 1-es és a 2-es ábrák együttesen azt mu-

tatják, hogy az átlagos érték a térségben 34,3 százalék,²² ezen belül:

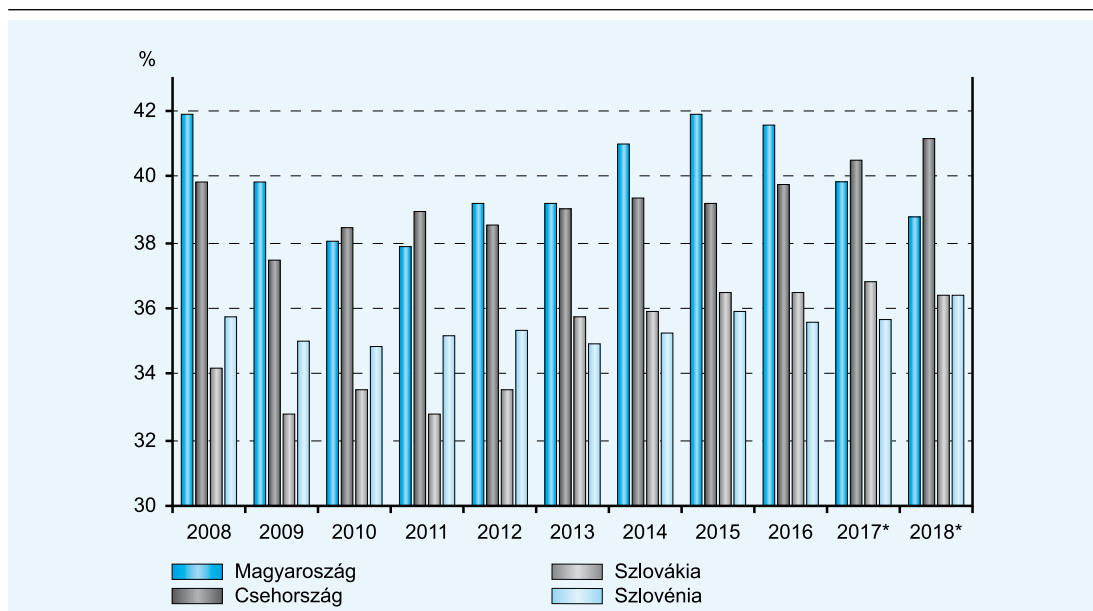
- átlag felett áll Csehország és hazánk (38–40 százalék körüli értékkel),
- az átlagot 2 százalékponttal meghaladó Szlovénia és Szlovákia,
- az átlagtól 2–4 százalékponttal elmaradó Horvátország, Lengyelország és Románia (32–34 százalék körüli értékkel).
- Bulgáriában a többi országnál jóval kisebb az elvonás (24 százalék).

2010-től a térségben egy mérsékelt „középre zárási” tendencia érvényesül, mivel a két szélsőértéket felmutató ország (Bulgária és Magyarország) közeledett az átlaghoz. Ki kell emelni, hogy a térségben csak két országnál éri el a munka teljes adóterhelése az EU régebbi, kontinentális tagállamainak az átlagos értékét (38,4 százalék, 2016).

A munka teljes adóterhelése 2017. és 2018. évi értékeinek becslésénél az 2016. év értékeit vettük bázisnak. Ezen akkor (és oly mértékben) változtattunk, amennyiben (és ahogyan) a munkavállalói jövedelmek dinamikája eltért az szja- és tb-bevételek²³ együttesének a növekedésétől. Ezeket a növekedési ütemeket az egyes országok 2018. májusi konvergenciajelentéseiben szereplő adatokból számoltuk ki.²⁴

1. ábra

A MUNKA TELJES ADÓTERHELÉSE (MAGYARORSZÁG, CSEHORSZÁG, SZLOVÁKIA, SZLOVÉNIA)

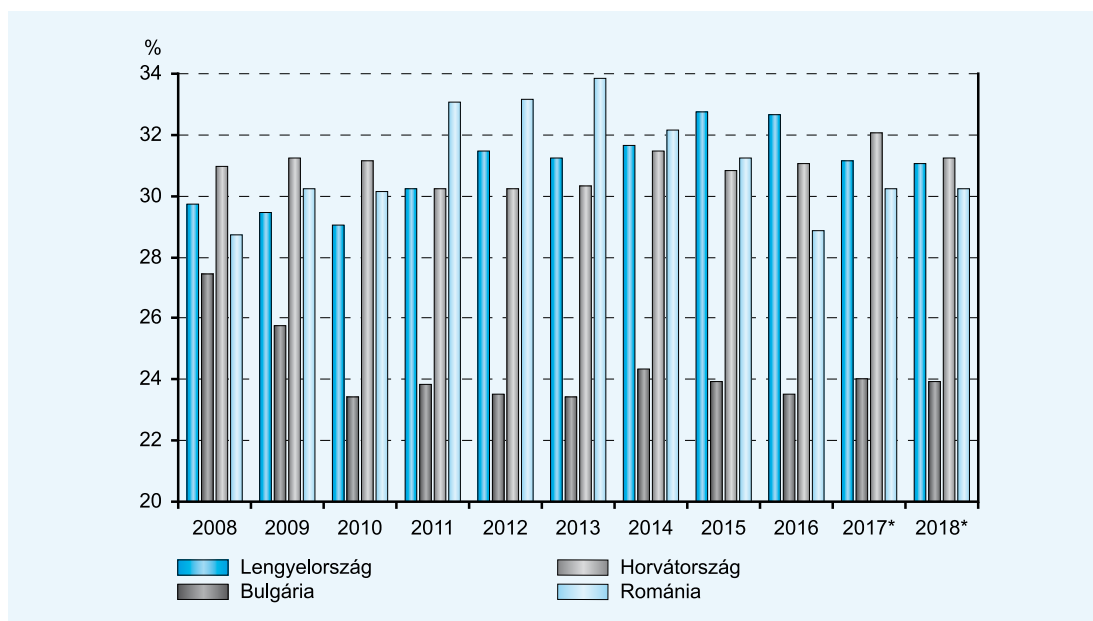

*A 2017. és 2018. évi várható értékek, saját becslés.

Forrás: saját számítás, az EU DG Taxation Trends adatai alapján

2. ábra

A MUNKA TELJES ADÓTERHELÉSE (LENGYELORSZÁG, BULGÁRIA, HORVÁTORSZÁG, ROMÁNIA)

*A 2017. és 2018. évi várható értékek, saját becslés.

Forrás: saját számítás, az EU DG Taxation Trends adatai alapján

Kötelező átlagos elvonás

Az átlagkereset 100 százalékán a következő 3., 4. ábra mutatja az egyes vizsgált országok adatait.

A 3. ábra Magyarországnál csökkenést jelez. A kiugró 53–54 százalékos 2008–2009 évi szint után 5 évig stabilan 49 százalék körüli volt a mutató, de 2018-ban már csak 45 százalék az értéke. A két csehszlovák utódállamnál az 1 százalékpontos 2009. évi csökkenés után fokozatosan visszaemelkedett a válság előtti (2008. évi) értékre. Szlovénia mutatója pedig gyakorlatilag mozdulatlan volt a 9 év alatt.

Romániában kisebb mérséklés volt 2008-ról 2009-re, majd 2015-től 2 százalékpontos a csökkenés, a tb-járulék 5 százalékpontos 2015 évi mérséklésének eredményeképpen. A lengyeleknél 2011 után 1 százalékpontos emelkedés volt tapasztalható. Bulgáriát ebben a mutatóban is az alacsony elvonás jellemzi, de megemlíthető náluk a 2017–2018 évi emelkedés (a tb-járulék emelése miatt).²⁵ Horvátországra az átmeneti kilengések voltak a jellemzők.²⁶ Az ábrán feltüntettük Szerbia mutatóját is, ami stabilan 39 százalék körüli értéket jelez.²⁷

Amennyiben együttesen vizsgáljuk a 3. és a 4. ábrát, akkor

- a legnépesebb Lengyelország az átlagtól (41 százalék²⁸) alig maradt el,
- a magasabb értéket mutató 5 ország (Csehszlovákia, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia, Románia) 43–45 százalékos értéke az átlagot 2–4 százalékponttal haladja meg,
- a horvátok 39 százalékos értéke 2 százalékkal marad el az átlagtól, s
- igen alacsony az elvonás (34,7 százalék) Bulgária esetében.

Ki kell emelni, hogy a térség minden országának a mutatója alacsonyabb, mint az EU kontinentális nyugat-európai tagállamainak átlagos 46,9 százalékos (2017) értéke (lásd

később, 3. táblázat). A középre zárás trendje ennél a mutatónál is megjelenik. Míg 2009-ben 20 százalékpont volt az eltérés a legmagasabb és a legalacsonyabb érték (Magyarország, illetve Bulgária) között, ez a felére csökken 2018-ra. A kötelező elvonás aránya minden országban meghaladta a munka teljes adóterhelésének az értékét, ez az eltérés kisebb mértékű volt Csehországnál és Szlovéniánál.

A kötelező elvonások átlagos értékét 2018-ra az alapján becsültük, hogy a marginális mutató mennyivel növeli meg az átlagkeresetet terhelő elvonások relatív nagyságát 2018-ban²⁹ (a várható keresetemelkedés miatt). Az így kiszámolt érték azért tekinthető szerintünk viszonylag jó előrevetítésnek 2018-ra, mert 2018 januárjától csak Romániában változtatták jelentősen az elvonási arányokat.

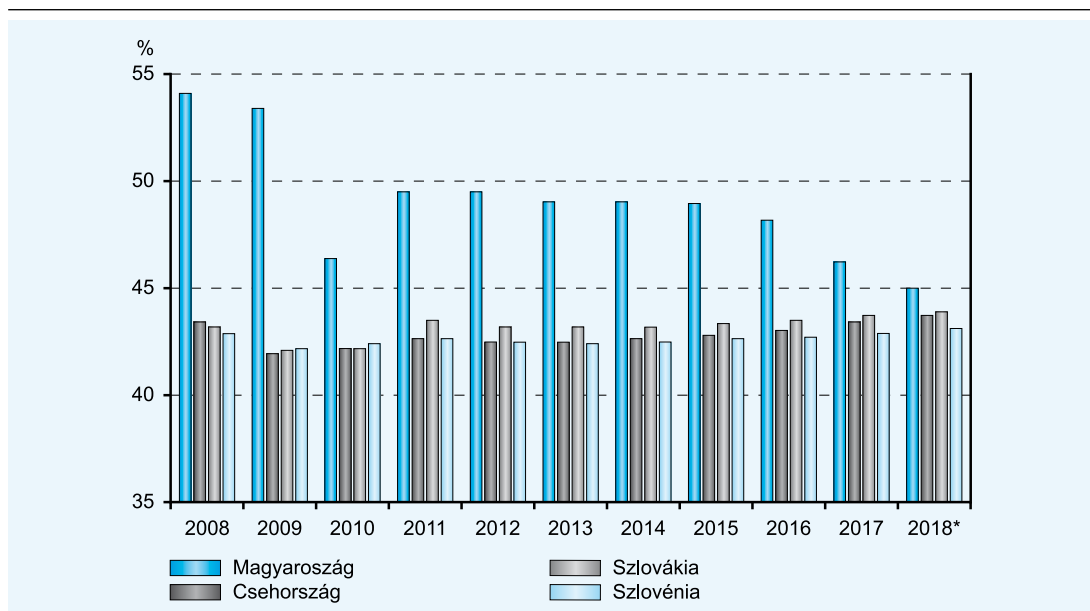
Marginális kötelező elvonás

Az átlagkereset 100 százalékán az adatokat az 5., 6. ábrán látjuk:

Az 5. ábra szerint a kötelező marginális elvonás mutatója szinte mozdulatlan Szlovéniában, sőt a szlovákoknál is. A cseheknél a 2009 évi csökkenéssel olyan szintre állt be a marginális elvonás, amelyet 2017-ig végig meg is tartott. Magyarországon ezzel szemben nagy volt a mozgás a kirívóan magas (71,5 százalékos) értékről 45 százalékra csökkent a mutató.

A 6. ábra szerint csak Horvátországnál van jelentős változás 2017-től az átlagjövedelemnél, a marginális elvonásuk aránya 7 százalékponttal megemelkedett (az új adótábla miatt). Romániánál enyhe csökkenés, míg Lengyelországnál (a 2009–2012 évihez képest) kisebb emelkedés következett be. Bulgária esetében ebben a mutatóban is van 1 százalékpontos emelkedés 2017–2018-ban. A Szerbiáról egy évre (2013) rendelkezésre álló adat még a bolgárnál is alacsonyabb marginális elvonást mutat.

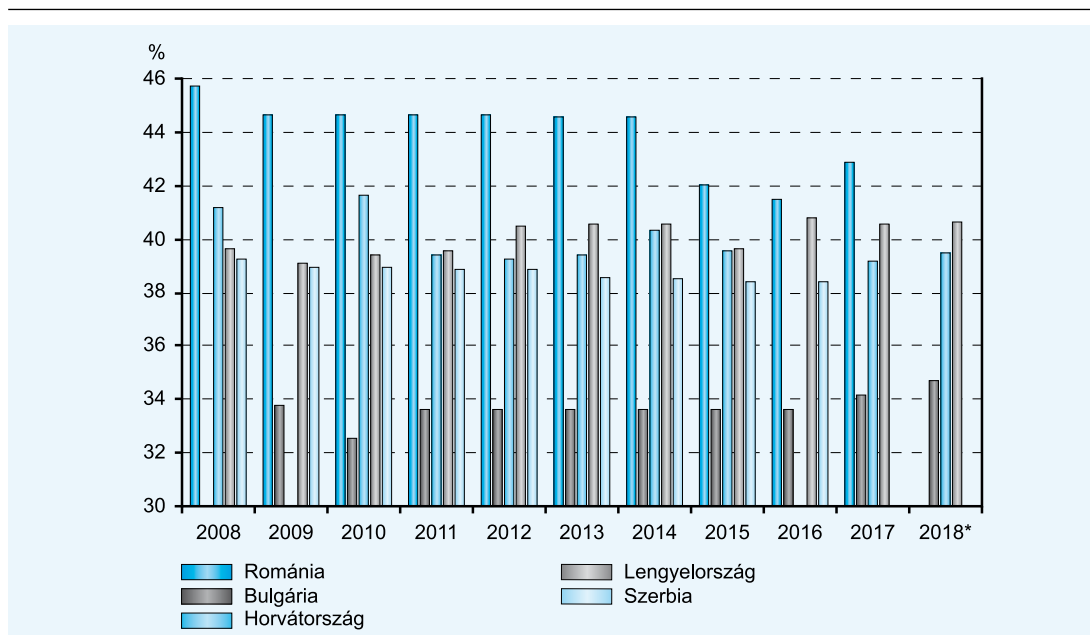
KÖTELEZŐ ÁTLAGOS ELVONÁS³⁰ (MAGYARORSZÁG, CSEHORSZÁG, SZLOVÁKIA, SZLOVÉNIA)

*2018, saját számítás a várható értékre.

Forrás: saját számítás, OECD

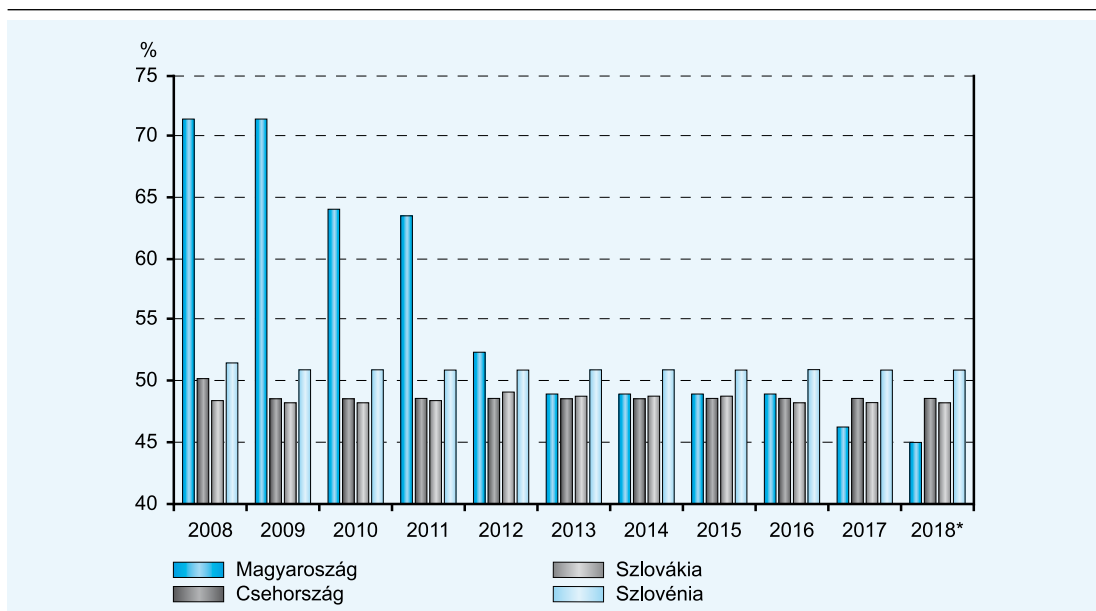
KÖTELEZŐ ÁTLAGOS ELVONÁS (ROMÁNIA, BULGÁRIA, HORVÁTORSZÁG, LENGYELORSZÁG, SZERBIA)

*2018, saját számítás a várható értékre.

Forrás: saját számítás, OECD, NSI, Radu, Urban

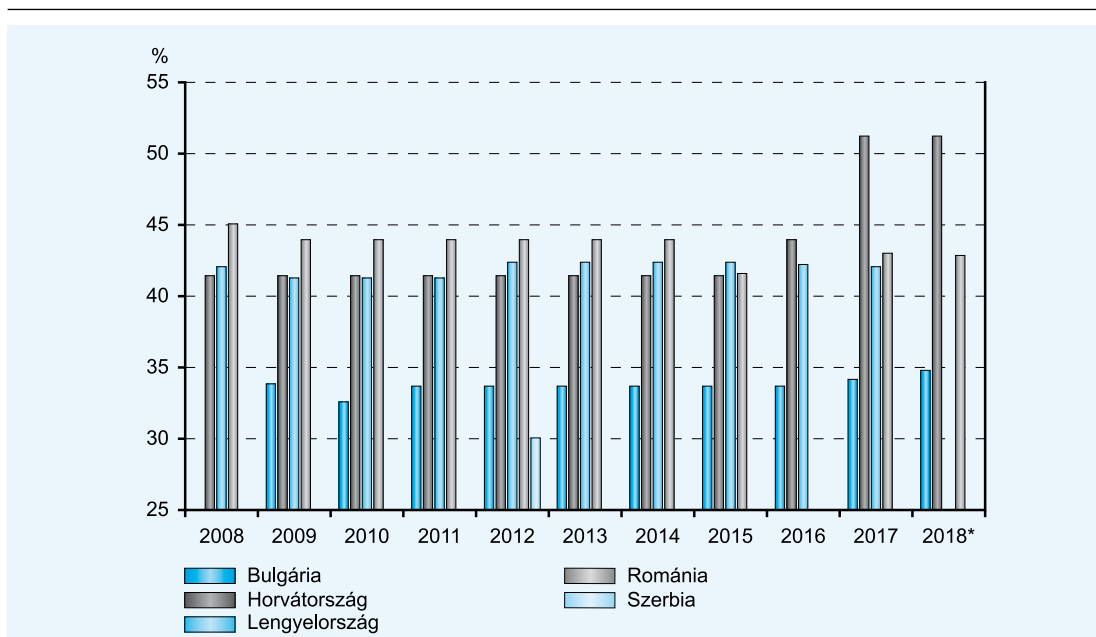
KÖTELEZŐ MARGINÁLIS TERHELÉS³¹ (MAGYARORSZÁG, CSEHORSZÁG, SZLOVÁKIA, SZLOVÉNIA)

*2018, saját számítás a várható értékre.

Forrás: saját számítás, OECD

KÖTELEZŐ MARGINÁLIS TERHELÉS (BULGÁRIA, HORVÁTORSZÁG, LENGYELORSZÁG, ROMÁNIA, SZERBIA)

*2018, saját számítás a várható értékre.

Forrás: saját számítás, OECD

Az 5. és a 6. ábrák együttesen azt mutatják, hogy a 48–51 százalékos értéktartományban a két csehszlovák és a két EU-tagságot nyert volt jugoszláv utódállam van. Az átlagtól alig elmaradó szinten 2 ország van, ők a népességnek azonban a 60 százalékat reprezentálják (Lengyelország, Románia). Jelenleg (2018) Magyarország a két csoport között áll a 45 százalékos értékével. Bulgáriában az elvonás mértéke (35 százalék) itt is jóval elmarad a többiekétől.

2 MUNKAJÖVEDELEM UTÁNI ELVONÁS A KONTINENTÁLIS NYUGAT-EURÓPÁBAN

A kötelező elvonás rátája a régebbi kontinentális EU-tagállamok esetében az átlagjövedelemnél 2017-ben 46,9 százalékos volt, azaz érdemben meghaladta a visegrádi átlagot (41 százalék).

▶ Hét ország esetében a mutató értéke legalább 43 százalék, vagy afölötti. Ezek az államok 250 milliós lakossággal bírnak, s a rátájuk értéke átlagosan 48,5 százalékos.³²

▶ Egy másik országcsoportban (60 milliós népességgel három mediterrán ország és egy tőlük távolabb található kis állam) ettől elmaradó a kötelező elvonás aránya. (De még itt is átlagosan 40 százalék az érték, ami akkora, mint a visegrádi térség alacsonyabb adózású országaiban.)

▶ Ezen túl van még ugyan három fejlettebb uniós tagország, de a kötelező elvonás aránya nem hasonlítható össze a kontinentális országokkal (de az implicit adórata-mutatója sem). Ugyanarra a szociális feladatra más finanszírozási technikát alkalmaznak itt. Mindenhol jelentős a magánnyugdíjkasszák megtakarításait szolgáló befizetés a bérek után, de mivel ezt nem kötelező állami szabályok írják elő, ezért az OECD (és az EU) nem minősíti ezeket elvonásnak, azaz, ezeket nem számítják a munka utáni elvonások közé. Így a kötelező elvonás aránya és az implicit adórata egyaránt

jóval alacsonyabb értéket mutat náluk, mint a kontinensünkön.³³

A munka teljes adóterhelése a régebbi kontinentális EU-tagállamokban 2016-ben átlagosan 38,6 százalékos volt, meghaladta a visegrádi térség 34,3 százalékos (2016) átlagát. A mutató csupán négy országban volt alacsonyabb 38 százaléknál (Spanyolországban, Portugáliában, Luxemburgban és Hollandiában). Az elvonás és terhelés 2016., 2017-es adatait mutatja a 3. táblázat.

Globális kitekintés

A nettó bérekre ráakadó elvonások, befizetések tekintetében a világ országai három fő csoportra oszthatók:

▶ Az állami egészségügyi- és nyugdíjrendszerrel rendelkező országok, ahol ennek a fedezetét az állam által előírt elvonásokkal teremtik elő. Ezen belül egy alcsoportot képeznek azok az országok, ahol kötelezően államilag elő van írva, hogy a járulékokból mekkora hányadot kell befizetnie a magánbiztosítók részére. (Európában ilyen országok főleg a korábbi szocialista országok között található, ezen túl említhető még Hollandia is.)

▶ A nyugdíjazás tekintetében erősen a magánnyugdíjkasszákra hagyatkozó országok, ahol ezek befizetéseit (a bérek után) nem kötelező állami szabályok írják elő. Ebben általában az angolszász hagyományok, illetve befolyás hatása mutatható ki. Esetenként még az egészségügyben is magánbiztosítás dominál (például: USA).

▶ A béreket terhelő elvonások tekintetében offshore karakterrel jellemezhető országok, ahol

- vagy nincs kiterjedt a nyugdíjrendszer (Dél Korea),
- vagy nemcsak a nyugdíjakra fordított állami kiadás alacsony, hanem az egészségügyre is keveset költ az állam (például Kína, Délkelet-Ázsia legtöbb állama, India).

EU KONTINENTÁLIS NYUGAT*

Kötelező elvonás, átlagos	2017 %	A munka teljes adóterhelése	2016 %
Spanyolország	39,3	Hollandia ³⁴	32,9
Luxemburg	37,9	Spanyolország	30,9
Görögország	40,8	Luxemburg	32,2
Portugália	41,4	Portugália	29,0
átlag**	39,9	átlag**	31,5
Svédország	43,1	Svédország	40,2
Finnország	42,9	Finnország	40,7
Ausztria	47,4	Ausztria	41,2
Olaszország	47,7	Olaszország	42,6
Franciaország	47,6	Franciaország	41,2
Hollandia	50,9	Németország	38,2
Németország	49,7	Görögország	41,0
Belgium	53,7	Belgium	42,4
átlag**	48,5	átlag**	40,3
fentiek együtt, átlag**	46,9	fentiek együtt, átlag***	38,6

*Dánia nélkül

**lakossággal súlyozva

***bértömeggel súlyozva

Mindezekből jól látható, hogy az adóékek, adóhányadok összehasonlítását csupán az egyes csoportokon belül van értelme elvégezni.

3 AZ ELVONÁSOK ALAKULÁSÁRA HATÓ FONTOSABB TÉNYEZŐK

Adószerkezet, adózási hagyományok hatása

Amelyik országban magas a forgalmi adókból származó bevétel, ott megengedhető a munkajövedelmek enyhébb adóztatása.

A délkeleti országokban a baksis – „török átok” – miatt nagy gond a szürkegazdaság. A többszáz esztendő török uralom alatt bevett szokás volt a baksis (mai szóhasználattal kenőpénz) a hivatalnoki rendszerrel szemben. Ezzel szemben a szabálykövető magatartás erős a csehéknél és a szlovéneknél, ebben a több évszázados osztrák befolyás is szerepet játszik. Említést érdemel, hogy az egységnyi bevételre jutó adóbeszedési költség az átlagos uniós értéknek a duplája a szlovákoknál és a lengyeleknél.³⁵

A 4. táblázat mutatja, hogy az egyes országok mennyiben támaszkodnak a fogyasztás,

illetve a munkajövedelmek adóval való terhelésre.³⁶ A leghatározottabban Horvátország terheli a fogyasztást adóval, majd ezt követi Bulgária, hazánk és Szlovénia. Ezzel szemben Csehország, Románia és Lengyelország erősebben a munkajövedelem adóztatására támaszkodik (a fogyasztás adóztatása helyett). Ez utóbbi tekintetben azonban a pálmát Szlovákia viszi el, a munkajövedelem adórátája a fogyasztás adórátájának a duplája.

Gazdasági és vállalati szerkezet

Ahol a mikro- és kisvállalkozási szektor súlya átlag feletti, ott nem célszerű a munka utáni magas adóteher, mert az ösztönözhet az adó eltitkolásra. A turizmus magasabb részaránya szintén ebbe az irányba hat. Ezek az okok is szerepet játszanak az alacsonyabb lengyel, horvát és bolgár elvonásban. Ezzel szemben az ipar nagyobb súlya Csehországban vagy Szlovákiában a munkajövedelem magasabb adóztatását teszi lehetővé.³⁷

Az államadósság terhe, 3 százalékos deficitkorlát betartása, a nyugdíjassza hiánya

A GDP-arányos államadósság szintjének 30 százalékponttal magasabb értéke³⁸ kamattöbblettel jár, ami ma nagyjából a GDP 1 százalékanak felel meg. Ha ezt munka utáni elvonásokból akarják finanszírozni, akkor az 2,5–3 százalékponttal magasabb adórátát igényel.

A válság kitörésével Magyarország prioritásként kezelte a deficitkorlátot, a többi ország azonban masszívan 3 százaléknál nagyobb hiánnyal gazdálkodott. A válság után 2–3 évvel Magyarország mellé felzárkózott Csehország, s ebbe az irányba törekedett Szlovákia is. Más országokban 3 százalék körüli deficit esetén sem vállalták fel a munkát terhelő adók növelését (a hiánymutató javítása érdekében). Sőt voltak (vannak) országok, amelyek arra törekedtek, hogy épp 3 százalékos vagy akár afölötti hiánnyal serkentsék a belső piacot, ilyen volt Horvátország, Lengyelország, s most ilyen Románia is.

A nyugdíjassza tetemes (a GDP 5 száza-

4. táblázat

A MUNKA TELJES ADÓTERHELÉSÉNEK ÉS A FOGYASZTÁS IMPLICIT ADÓTEHER-MUTATÓJÁNAK A HÁNYADOSA³⁹

	2012*	2016**
Bulgária	1,28	1,12
Csehország	1,75	1,61
Horvátország	1,13	
Magyarország	1,37	1,34
Lengyelország	1,83	1,65
Románia	1,60	1,48
Szlovákia	2,03	2,06
Szlovénia	1,51	1,42

* EU (2015) 183. oldal adatait is felhasználva.

***saját* számítás, a Taxation Trends in the EU 2018 adataiból.

Forrás: EU

lékát elérő) hiányát felmutató két ország közül csak Bulgáriában csökkentették a hiányt (2017, illetve 2018). Szerbiában pedig 2014 után az egyensúly felé úgy léptek, hogy a kiadásokat (is) csökkentették (nyugdíjcsökkentés).

A munkát terhelő elvonások az utóbbi évtizedben

Az ezredforduló utáni években a mai szintet 6–10 százalékkal meghaladó volt a munkát terhelő elvonás a térség szinte minden országában, akár a makro-, akár a mikromutatókat nézzük. Nem is csoda, hogy a gazdaságok jelentős hányada elszürkült, kiváltképp a délkeleti országokban. Így érthetően vonzó volt a 2004-es szlovák adóreform, ezt a mintát követve az országok zöme áttért az egy- vagy kétkulcsos szja-rendszerre. A délkeleti országokban és a lengyeleknél ekkor a tb-járulékokat is érezhetően csökkentették.

Ekkor jött viszont a válság, ami után a járulékok enyhe emelkedésével kisebb visszafordulás következett be (a tb-kulcsok szintje azonban még így is jelentősen elmaradt a 2006–2007 évi szintektől). A válságot követően a magas jövedelműek terhelése érdekében két országban visszahozták a legfelső adókulcsot.⁴⁰ 2016-tól – a munkaerőforrások szűkülésével – érezhető reálbér-emelési hullám indult be, elsősorban a valóban önálló árfolyammal rendelkező országokban. Ezt adó- és járulékváltozással is segítik egyes országok.⁴¹

4 A MUNKAJÖVEDELMEK UTÁNI ELVONÁSOK ALAKULÁSA EGYES ORSZÁGOKBAN

Bulgária

Az áfabevételek aránya magas, de a beszedés hatékonysága alacsony. Az államadósság szint-

je alacsony. A turizmus (illetve a mezőgazdaság) jelentős súlya eleve a munkát terhelő elvonások alacsonyabb szintjét indokolja.

2008-ban bevezették az egykulcsos szja-t. Ennek érdekessége, hogy nincs adómentes sáv, de az adókulcs alacsony (10 százalék). A munkát terhelő adók csökkentését hozta a 2009-es esztendő, s 22 százalékról 18 százalékra csökkentették a tb-járulékot.⁴²

2009 óta visszatérő téma, hogy miként szüntessék meg a nyugdíjalap GDP arányosan 4–5 százalékos hiányát. 2017–2018-ban ennek érdekében 2 százalékponttal emelték a tb-befizetést. 2000-től vezették be a magánnyugdíjpénztári rendszert. Az ide átirányított járulék mértéke 2007 óta stabilan 5 százalék.

A munkát terhelő elvonások mutatói alacsonyabbak, mint a többi országban.

Lengyelország

Az általános áfakulcs viszonylag magas, ennek ellenére a forgalmi adók aránya csak átlagos. E mögött az áll, hogy a válság után romlott az áfabeajtás hatékonysága.

A kisvállalkozások szerepe hagyományosan nagy (elkerülték például a kolhozosítást is), ami miatt a pénzügyi vezetésnek mindig is ügyelnie kellett arra, hogy az élőmunka terhei ne legyenek túl magasak. Ezért kapóra jött nekik a szlovák egykulcsos szja példája: 2008–2009-ben az addigi háromkulcsos helyett „mutatóba kétkulcsos”-nak nevezhető szja-ra tértek át, s mérsékeltek a tb-járulékot is.⁴³ A magánnyugdíjpénztári befizetés rendszerére korán rátértek (1999). A válság után azonban követték a magyar példát. Előbb lecsökkentették 2011 májusától a bérek utáni 7,3 százalékos befizetést 2,3 százalékra, majd 2014-ben lehetőséget adtak a rendszerből való kilépésre, ami után a töredékére esett azok száma, akik után befizetnek a magánnyugdíj-alapokba. A munka teljes

adóterhelése csak egy évben (2013) tért el a megszokott értéktől, 2017–2018-ra azonban – becslésünk szerint – másfél százalékpontos a csökkenés. 2019-től eltörlik a tb-járulékfizetés felső limitjét.⁴⁴

A kötelező elvonások teljes mértéke 2012 óta viszonylag stabilitást mutat.⁴⁵ Összességében a munkajövedelmek utáni elvonások a térségben az alacsonyabbak közé tartoznak.

Szlovákia

Szlovákia a háromszorosan 19 százalékos adórendszeréről (19 százalékos áfa, szja, profitadó a 2004-es bevezetésekor) vált ismertté. Ez javított az adómorálon, amit arra is felhasználtak, hogy az egyébként magas tb-járulékokat 2008–2009-ben mérsékeltek.⁴⁶ Az áfabevételek súlya alacsonyabb, ennek részben az az oka, hogy a behajtás hatékonysága a válság idején romlott.

Az államadósság szintje közepes. A válság alatt felvállalták a magas állami deficitet a keresletösztönzés miatt, de később (2013-tól) már emeltek az elvonásokon. Újra bevezettek egy felső szja-adókulcsot, bár ez szűk kört érint még ma is.⁴⁷ Ennél jobban emelte a bevételeket a tb-szabályok egységesítése illetve szigorítása.⁴⁸ Érdekeség, hogy a munkaadóknak a bérek 0,6–1 százalékát elérő nyereségrészese-dést kell fizetniük a dolgozóik részére. (Ezt az OECD 0,6 százalékos adó feletti elvonásként veszi figyelembe).

A 2006-os bevezetését követően náluk volt a legmagasabb a magán-nyugdíjpénztári befizetés, 9 százalék a bérek után. 2012 októberében ezt lecsökkentették 4 százalékra, azzal az ígérettel, hogy 2017-től évente emelik 0,25 százalékkal, addig, amíg az el nem éri a 6 százalékot.

Összességében a munkajövedelmek utáni elvonások a térségben a magasabbak közé tartoznak.

Magyarország

A magas államadósság miatt a nemzetközi pénzügyi válság előtt Magyarországon az adózás hagyományos elemei egytől egyig csúcsra voltak járva, sőt egyfajta ördögi kör alakult ki. Az áfa és a keresetek magas adóterhe miatt a szürkegazdaság széles teret nyert (csökkentve az adóztatás esélyeit), a marginális elvonás miatti inflációs hajlam hatását pedig a monetáris vezetés vissza-visszatérően a forint erősödésével kívánta csökkenteni. Ez az utóbbi azonban importtöbbletet okozott és további eladósodást idézett elő. A helyzetet nagymértékben súlyosbította, hogy a szolgáltatásban a válság idején a magánmonopóliumok tetemes mértékben növelték az extraprofitjukat.

2010-ben látszott, hogy ebből a helyzetből csak valamiféle huszárvágással lehet kikerülni. Ez volt 2010-ben a magán-nyugdíjpénztári befizetés felfüggesztése, illetve a különadók bevezetésével az extraprofitok megadóztatása. 2011–2012-ben pedig ezt követte (szlovák példa hatására) az egykulcsú szja-ra való áttérés. Közben a munkaerőpiacon a rosszabb pozíciójú rétegek foglalkoztatását adómérséklés segítette. A W alakú válság második periódusában, 2012-ben a deficitgond újra jelentkezett, ekkor a kormány az áfát csúcsszintre emelte (27 százalék).

Az ezt követő időszakban intézkedéseket hoztak a fehérités érdekében (on-line pénztárgép, EKR, stb.). Az utóbbiakból adódó bevételi többletet a kormány 2016-tól az adóterhek mérséklésére fordította. 1 százalékkal csökkent az szja-kulcsa, 7,5 százalékponttal pedig a tb-járuléké, egyes termékcsoportok esetében mérsékeltek az áfát. A munka teljes adóterhelése 2017-től már nem a legmagasabb a térségben, 2015 után a mutató 4 százalékkal csökkent. A kötelező elvonás rátája a korábbinál jóval alacsonyabb, már nem kiugró az értéke.

Ennek az értékét két speciális tényező is emeli. Az első az iparüzési adó.⁴⁹ A második az, hogy a mezőgazdaságban nagy szerepet

kapnak a vállalkozások, amelyeket általános (magas) elvonásokkal terhel az állam.⁵⁰ Az első tényező 2, a második 0,8 százalékponttal emeli a mutató mindenkori értékét.

2016–2018-ban 3 év alatt a kereseti szint várhatóan 28–30 százalékkal emelkedik. Összességében a munkát terhelő elvonás határozottan csökkenő, a szintje ugyan még a térségi átlag felett van, de 2019-re már alacsonyabb lesz, mint a kontinens nyugati részének átlagos értéke.

A 2018–2022-es konvergencia program szerint 2030-ig kismértékű lesz az állami nyugdíjkassza hiánya (GDP arányosan 0,5 százalékalatt). 2040 tájékán azonban eléri a GDP 1 százalékat, majd 2050–2070-es időszakban a 2–2,5 százalékat.⁵¹ Javasolható, hogy 2040-től a forgalmi adók egy részét különítsék el, hogy abból kipótolható legyen a nyugdíjkassza hiánya.⁵²

Szlovénia

Az ország gazdasága üde színfolt a térségben, hiszen a múlt rendszertől örökölt cégeiket nem adták el külföldieknek. A nemzeti tulajdonú gazdaság bázisán pedig tudatosan törekedtek arra, hogy a bérszínvonal ne maradjon el nagymértékben a két nyugati szomszédjuktól. A magasabb kereset bizonyára szerepet játszott (a „jut is marad is” elv miatt) abban, hogy náluk – a térségben egyedüliként – tartalmilag is progresszív az szja.

A válság előtti három évben közel 4 százalékponttal mérsékeltek a munkaadói tb-járulékot. A szlovén állam adóssága viszont a válság idején jelentősen megugrott. A forgalmi adók aránya átlagos, ez részben annak az eredménye, hogy hatékony az áfabehajtás rendszere.⁵³ Magán-nyugdíjpénztári rendszert nem vezettek be. A lakosság jogszabálykövető magatartása is lehetőséget ad a viszonylag magas adószintre. Az elvonások rendszere kiszámítható, nagy stabilitást mutat.

Összességében a munkajövedelmek utáni elvonások a térségben a magasabbak közé tartoznak.

Csehország

Az országban mérsékeltőbb a forgalmi adóbevételek súlya, így a munka utáni elvonásokra nagyobb szerep hárul. 2008-ban egykulcsos szja-t vezettek be, széles adómentes sávval. 2008–2009-ben a tb-járulékokat is másfél százalékponttal csökkentették.

Az államadósság szintje mérsékelt, annak kamatterhe se magas. Az ipar nagy súlya nagyobb lehetőséget ad a munka erősebb adóterhelésére. De segíti a magasabb adóztatást a csehekre általában jellemző jogszabálykövető magatartás is. Magán-nyugdíjpénztári rendszert nem vezettek be. 2017-ben itt is jelentősen emelkedtek a keresetek (7 százalék).

Összességében a munkajövedelmek utáni elvonások a térségben a magasabbak közé tartoznak. Az elvonások (illetve az azt jelző mutatók értéke) stabil, kiszámítható rendszert mutatnak.

Románia

Az állam eladósodottsága mérsékelt, a kamatterhe se magas. A válság előtti években tértek át az egykulcsos szja-ra, emellett csökkentették a tb-járulékok szintjét.⁵⁴

Az áfabevételek súlya átlag alatti. A beszedés hatékonysága alacsony. Feltehetően ez is az egyik oka volt annak, hogy a válságból kikerülve az általános kulcsot 5 százalékkal, az élelmiszereket pedig 15 százalékponttal csökkentették (2014–2016). 2015-re 5 százalékponttal csökkent a tb-járulék mértéke. 2018-ban nagymértékű átrendezésre került sor.⁵⁵ A munkaadók helyett 2018 januárjától a dolgozóknak kell csaknem minden járulékot megfizetniük. Egyrészt a tb-járulékok együttes

mértéke 2 százalékponttal kisebb (együttesen 38 százalék lett az elvonás), de az szja is csökkent 6 százalékponttal.⁵⁶ 2014-től jelentősen emelkedtek a keresetek (2013–2017 között nominálisan 47 százalékkal).

Az alacsony elvonási szint egyik „eredménye”, hogy náluk relatíve alacsony a nyugdíj-szint. 2008-tól vezették be a magán-nyugdíjpénztári rendszert (2 százalékos kulccsal), a válság alatt ésszerűen elkerülték azt, hogy az ide történő befizetéseket jelentősen emeljék.⁵⁷

Mindent egybevéve a térségben belül a munkajövedelmek utáni elvonás

- átlagos a mikroszintű mutató szerint (a kötelező elvonások rátája),
- alacsony a makrogazdasági mutató szerint.⁵⁸

Horvátország

A gazdasági vezetésüknek régóta egyik sarokpontja, hogy magas devizabevételt érjenek el a turizmusból. Ezt gyakorta az árfolyam-politikával érték el.⁵⁹ Mindennek eredménye a stabilan viszonylag magas (havi ezer euró körüli) bérszint (ami egyébként a magas munkanélküliséghez is hozzájárul).

A válság előtt csökkentették a tb-járulékok szintjét, majd másfél évig egyszeri válságadót vetettek ki.⁶⁰ 2014-ben egy évig alacsonyabb volt a munkaadói tb-teher.⁶¹ 2017-től kétkulcsos lett a szja, az alsó (12 százalékos) kulcs eltörlésével az adómentes jövedelemhányadot megemelték. Ezzel az adót nem fizetők száma egyharmadával (félmillió fővel) emelkedett, összességében az adóteher mintegy a GDP 0,4 százalékaival lesz kisebb.

Az államadósság magas, a kamatok tetemes adóbevételt emésztenek fel. A forgalmi adó bevételek súlya kiugró (a GDP 19 százaléka). Ez részben a magas kulcsnak köszönhető, részben pedig annak, hogy az adó beszedése hatékony. A turizmus jelentős súlya eleve azt igényli,

hogy a munkát terhelő elvonások ne legyenek túlzottak. Alacsony ugyan az öregségi nyugdíj-szint, de a veteránok juttatásai miatt a nyugdíj-kassza összkiadásai mégis magasak. Tetemes emiatt a kassza deficitje. 2002-ben bevezették a magán-nyugdíjpénztári rendszert, a befizetések mértéke (bérek 5 százaléka) stabil.

A kiugró forgalmi adóbevételek miatt megengedhetik maguknak azt, hogy munkajövedelmek utáni elvonásokat viszonylag alacsonyan tartsák.

Szerbia

A válság előtt (2008) tértek át az egykulcsos szja-ra, emellett másfél százalékkal csökkentették a tb-járulékok szintjét. Az állam eladósodottsága magas, a kamatok finanszírozása a kedvezőtlen adóbesorolás miatt igényel jelentős adóbevételt. Az áfabevételek súlya magas.

Az átlagos keresetek esetében a kötelező elvonások mértéke 39 százalék volt 2016-ban. Mivel nem OECD- és nem EU-tagok, ezért a két szervezet által kiszámolt mutatókat nem készítik el Szerbiára.

Relatíve alacsonyabb a nyugdíjszint, 2014-től az egyensúly érdekében a nyugdíjak értékét csökkentették (ennek a hatása a GDP 0,6 százaléka volt) és emelték a tb-járulékot (1,5 százalékkal) 2015-től. Magán-nyugdíjpénztári rendszert nem vezettek be.

Mindent egybevéve, a munkajövedelmek utáni elvonások a térségben az alacsonyak közé sorolhatók.

5 MAKROGAZDASÁGI HATÁSOK

Adóterhelés és infláció

Fontos kérdés, hogy béremelkedés idején van-e inflációs hatása az adózásnak. Ha progresszív az adó, akkor változatlan adósávok

esetén egyre többen kerülnek bele magasabb sávokba, így az áremelkedésnél nagyobb mértékben kell megemelni a bruttó béreket a kívánt reálbéremelés érdekében. Ha viszont az adó egykulcsos vagy csak enyhén progresszív, akkor a béreket terhelő elvonások semlegesek az inflációs hatás tekintetében. A visegrádi térségben Szlovénia kivételével mindenhol egykulcsú vagy „mutatóban kétkulcsú”-nak tekinthető szja működik. Így a két éve tapasztalható béremelkedési trend eddig nem idézte elő az infláció felpörgését. Ugyanakkor Magyarországon korábban a kiugró értékű marginális adóelvonás volt az egyik oka az infláció tartós „beragadásának”.⁶²

Versenyképesség

Ki lehet mutatni, hogy ahol magas az adóé, ott a kapcsolódó állami célokra általában többet költenek, mint más országokban. Igaz ez például a nyugdíjak, a munkanélküli segélyezés, az egészségügy céljaira. Bár az alacsony adóék kedvezőnek tűnhet 1–1 befektetőnek, de a másik oldalon lehet, hogy a szegényebb állam miatt neki pótlólag kell költenie bizonyos célokra (például szakképzésre, a dolgozók cafeteria keretében nyújtott egészségügyi szolgáltatásaira stb.). De az is előfordulhat, hogy épp a kicsi adó miatt nem is talál meg-

felelő telephelyet. Például az adott országban csak ott talál szabad munkaerőt, amely messze fekszik az autópályáktól.

6 KÖVETKEZTETÉSEK

A tanulmányunk elején feltett kérdésekre a következő válaszokat lehet adni.

① Igényes elemzés esetén szerintünk csak a kötelező elvonásokat mutató arányszám (mikroszinten) és a munka teljes adóterhelése⁶³ (makroszinten) használható az egyes országok munkajövedelmeinek az összehasonlítására.

② A fenti két mutatóban fellelhető eltérések zömét a visegrádi térségben megmagyarázza az, hogy

- eltérőek az egyes országok nyugdíjszintjei,
- a jobban eladósodott országok elvileg magasabb állami bevételek beszedésére kényyszerülnek (például Szlovénia). Csak akkor nem alkalmaznak magas adóéket, ha a fogyasztás erős adóterheléséből tudnak fedezetet teremteni a magas kamatterhekre (Magyarország, Horvátország),
- mekkora a kisgazdaságok, illetve a turizmus súlya.

③ Magyarország esetében a mai (2018) adóék ugyan a térségben (még) átlag feletti, de a kontinentális régebbi EU-tagállamok átlagával azonos értéket mutat.

MELLÉKLET

ELVONÁS KÜLÖNBÖZŐ JÖVEDELMI SZINTEKEN

A térségben a különböző jövedelmi szinteken érvényesülő elvonások mértékét összehasonlíthatóvá teszi, ha azt vizsgáljuk, hogy az átlagtól valamelyest elmaradó, illetve az azt 67 százalékkal meghaladó jövedelmek esetében mekkora az eltérés. (Lásd 5. táblázat)

Mivel a tb-járulékok a kereset minden euróját terhelik, a mutató értékét az befolyásolja, hogy mekkora az a sáv, ami után nem kell szja-t fizetni:

- ahol ez eléri az átlagjövedelem 40 százalékát, ott az átlagjövedelem 67 százalékát keresőknek csak a jövedelmük mintegy harmada után kell adót fizetniük. Ezzel szemben a 167 százalékos szintet elérőknél

már jövedelmük $\frac{3}{4}$ -ét terheli az adó, így a hányados viszonylag magas értéket mutat. Ez jellemző a 2–2 vizsgált csehszlovák, illetve délszláv utódállamra:

- ahol szűkebb az adómentes hányad (Len-

gyelország, Románia), ott ezzel szemben a hányados alacsonyabb:

- ahol minden jövedelmet terhel az szja (Magyarország, Bulgária) ott pedig a hányados értéke 100 százalék.

5. táblázat

AZ ÁTLAG 167 SZÁZALÉKÁT, ILLETVE 67 SZÁZALÉKÁT KERESŐ SZEMÉLY KÖTELEZŐ ELVONÁSI ARÁNYÁNAK A HÁNYADOSA (%-BAN, 2017)⁶⁴

	%
Bulgária	100,0
Csehország	111,4
Horvátország	131,8
Magyarország	100,0
Lengyelország	103,0
Románia (2018)	106,7
Szlovákia	110,1
Szlovénia	115,7

Forrás: OECD, illetve saját számítás

JEGYZETEK

¹ Taxation trends in the European Union 2018, 242 oldal

² Voltak olyan évek, amelyekre egyes nem OECD országoknál nem adtunk meg adatot – azért, mert vagy nem találtunk erre értéket más forrásműnél, vagy túl nagy bizonytalanság lett volna becsülni a mutatót.

³ Azért gondoljuk ezt, mert az érdeemben egykulcsos szja mellett nem nagyok az elvonásbeli eltérések.

⁴ Az EU DG néhány éve még nem vette figyelembe elvonásként a kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetést.

⁵ Indokuk az volt, hogy a magán-nyugdíjpénztári befizetés a dolgozók számára ugyanúgy viselkedik, mint az állami elvonás. Remeta (OECD, 2015).

zetés a dolgozók számára ugyanúgy viselkedik, mint az állami elvonás. Remeta (OECD, 2015).

⁶ Lásd: Urban (2016).

⁷ Lásd ezt bővebben: Sawulski (2016).

⁸ A 2018-ban megjelent könyvünkben ezzel szemben már expliciten kimondják, hogy a kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetéseket tartalmazza a mutatójuk. Lásd Taxation trends 2018, 271. oldal

⁹ Ilyen megközelítésre jó példa Urbán (2009), Radu (2016), a Mazars évente elkészülő kiadványai és a Bolgár Statisztikai Hivatal adóékszámítása is.

- ¹⁰ Az EU Implicit Tax rate on labour, a 2018. évi publikációjuk módszere szerint.
- ¹¹ Lásd: Heijmans (2004), EU DG Taxation Trends (2017) 255. oldal módszertani leírása, illetve (OECD, 2017).
- ¹² A másik mutatót viszont sok (15–20) tipikus családi helyzetre megadják, egyes jövedelemszintekre pedig táblázatból kiolvashatók az értékek.
- ¹³ Vigyázat: az OECD fő publikációiban szereplő átlagos adóékben nem számítanak elvonásnak a kötelező magán-nyugdíjpénztári befizetések!
- ¹⁴ Csak a közelmúltbeli publikációikban.
- ¹⁵ Az OECD évente kinyomtatott kiadványa (Taxing wages) kizárólag a másik mutatójukat (az adóéket) elemzi a terjedelmes, 450–500 oldalas könyvben.
- ¹⁶ Lásd: Mazars (2017)
- ¹⁷ Utóbbi esetben azonban tudnunk kell, hogy a statisztika általában nettó jövedelemnek veszi a magán-nyugdíjpénztári befizetéseket.
- ¹⁸ Lásd: Rogers (2011)
- ¹⁹ Lásd: Picos-Sánchez (2011)
- ²⁰ Itt viszonylag egyszerű a kötelező elvonás és a finanszírozás egybevetése a szja-t érintő „egykulcsosítási” hullám hatásai miatt. (Emiatt ugyanis az alacsonyabb keresetűek terhelése nem tér el drasztikusan az átlagot meghaladó jövedelműekétől.)
- ²¹ Figyelembe véve a megjegyzésben említett imputált tb-járulékok hatását.
- ²² 2016-ban, bértömeggel súlyozva, Szerbia nélkül.
- ²³ Figyelembe vettük, hogy az EU az szja- vagy tb-bevétel egy részét tőke (és nem munka) utáni elvonásnak tekinti.
- ²⁴ Becslési módszerünknel hibaforrás lehet az, ha a bérből élők jelentős hányada egyéni vállalkozóvá válik (vagy fordítva), az ilyen vállalkozóktól beszedett szja-t, illetve tb-járulékot ugyanis a tőke implicit adóterhelésébe (és nem a munka adóterhelésébe) kell(ene) beleszámítani.
- ²⁵ A statisztikai hivataluk honlapján található mutatót vettük át, amelynél csak 2009-től voltak értékek. Ha kiszámolták volna a mutatót ezt megelőző időszakra, akkor 2008-ról 2009-re csökkenést mutatott volna (mivel a tb-járulék csökkent).
- ²⁶ Az okokról lásd az egyes országokat bemutató fejezetet.
- ²⁷ A mutató értékeit az adótáblájuk alapján számoltuk ki.
- ²⁸ A 2017-es értéknél az átlagot a GDP-vel való súlyozással számítottuk ki (a szerb adat nélkül).
- ²⁹ Emellett az adómódosítások várható hatásaival is számoltunk.
- ³⁰ Az adatforrás a 3. és 4. ábránál: OECD,
 • Lengyelország és Szlovákia 2008, illetve 2011–2013: saját számítás, OECD adatbázisán.
 • Bulgária: NSI adata.
 • Románia 2009–2015: Radu, 2016–2018: saját számítás.
 • Horvátország 2011–2015: Urban.
- ³¹ Adatforrás az 5. és 6. ábránál: OECD,
 • Lengyelország és Szlovákia 2008, illetve 2011–2013: saját számítás, OECD adatbázisán,
 • Románia és Horvátország: saját számítás.
- ³² Ezen belül a lakosság zömét (235 millió fő) reprezentáló országokban 47 százalék feletti (Ausztria, Olaszország, Németország, Franciaország, Hollandia, Belgium), míg 43 százalékos a svéd és a finn mutató.

- ³³ Ezek az országok: Dánia, Írország, Nagy Britannia. Közös jellemzőjük, hogy szigetországok, Dánia pedig félsziget.
- ³⁴ Összehasonlításnál a holland mutató esetében körültretekintés indokolt. A 2014-ig kiadott Taxation trends in the European Union kiadványokban még 5 százalékponttal magasabb (37–38 százalék) volt a mutatójuk értéke minden évre, később ezt ugyanazokra az évekre lecsökkentették 32–33 százalékra.
- ³⁵ Tax Reforms in EU Member States: 2014 report 107. oldal.
- ³⁶ Saját adatokkal frissítve EU Com.Taxation Working Papers 56, 2015, 183. oldal alapján.
- ³⁷ A vegyes jövedelem aránya 2015-ben a térség EU-tagállamaiban: a lengyeleknél 21 százalék, Szlovákiában 19 százalék, ezzel szemben a bolgár 7 százalék, a magyar érték 8 százalék, a cseh pedig 10 százalék (az átlag 16 százalék, Románia ehhez hasonló 15 százalék).
- ³⁸ Vesd össze Csehország vagy Románia 40 százalék alatti adósságrátáját Magyarország vagy Horvátország 70 százalék és 80 százalék közötti mutatójával.
- ³⁹ Adatok forrása: EU (2017), EU (2015) 56. oldal
- ⁴⁰ Ennek a bevételi hatása mérsékelt, inkább csak az ez iránti követelések „leszerelése” lehetett a döntéshozók célja.
- ⁴¹ Magyarország, Románia.
- ⁴² 2010-re ezt tovább csökkentették 16 százalékra, de 2011-ben visszaemelték 18 százalékra.
- ⁴³ 2006-ról 2008-ra 7 százalékponttal (13 százalékról 6 százalékra) csökkentették a rokkantsági alapjárulékot, majd négy esztendő múlva, 2012-től 2 százalékponttal újra megemelték azt.
- ⁴⁴ Ma az átlagkereset 2,5-szerese felett nem kell tb-járulékot fizetni. Lásd: 350,000 Poles will pay more taxes.
- ⁴⁵ Csak egy évben (2015-ben) volt kissé alacsonyabb.
- ⁴⁶ 2008-ra a munka teljes adóterhelése emelkedett a járulékfizetés plafonjának az emelése miatt, majd 2009-re csökkent a negatív adó bevezetése és a megnövelt szja-mentességek miatt. 2010-re emelkedett újra (akkor 33 százalékra) ez a mutató.
- ⁴⁷ Emellett a nyereségadó mértékét is emelték.
- ⁴⁸ Az adó- (illetve járulé-) alap nagyságában jelentős volt a különbség aszerint, hogy valakivel tartós munkaviszonyt létesítettek vagy átmeneti (10 hónapnál rövidebb) volt a megbízása. Ezeket a különbségeket 2012-től megszüntették. Ekkor megkurtították az egyéni vállalkozások számára – alkalmazottakhoz képest – kedvezőbb elbánására módot adó lehetőségeket is. Felmérések szerint 2012 végén az egyéni vállalkozók negyede besztotti munkát végzett. Lásd: Remeta (OECD, 2014)
- ⁴⁹ Az EU DG ennek a bérarányos részét is beszámítja a számláló értékébe.
- ⁵⁰ A kontinensen ezzel szemben az egyéni gazdák szerepe domináns, akik esetében a munkát terhelő elvonások általában jóval alacsonyabbak.
- ⁵¹ A nyugdíjbiztosítási járulékbételek a GDP 9 százalékáról (2018) csökkenve 2020-tól beállnak a 8,3–8,5 százalékos szintre (2070-ig). 2030 táján egyensúly lesz a kasszában, mert a 9,7 százalékos értékről a kiadás értéke 8,4 százalékra esik. 2040-től a kiadási szint viszont emelkedik, 2050–2070 tájékára 11 százalékos értékre.
- ⁵² Például 2040-től az üzemanyagok utáni jövedéki adóknak előbb a harmadát, majd 10–15 évre rá a teljes egészét csoportosítsák át nyugdíjkiadásokra.

- ⁵³ A jövedéki adókból származó bevételüket emeli, hogy az üzemenyagok árát tudatosan alacsonyan tartják annak érdekében, hogy az országon áthaladó forgalom jelentős része megtankoljon a benzinkútjaikon.
- ⁵⁴ 2009-től 2,5 százalékkal csökkentették a tb-járulékot, majd 1 százalékponttal 2010-től megemelték azt 45 százalékra.
Az szja rendszerüket a magyarral összehasonlítottta Polyák Judit (2016).
- ⁵⁵ Lásd: Fiscal Council's Preliminary Opinion On The State Budget Law (Románia).
- ⁵⁶ A munkaadói tb-járulék 2,25 százalékra csökkent, a munkavállalói viszont 16 százalékról 35 százalékra emelkedett. A magánnyugdíjpénztárba való átcsoportosítás 3,75 százalékra csökkent. Lásd Adózóna (2017).
- ⁵⁷ 2016-ig 5,1 százalékra emelkedett az ide történő átcsoportosítás.
- ⁵⁸ Ennek az eltérésnek egyik oka az lehet, hogy az szjában az egykulcsosság ellenére rejtett progresszivitás van, az alacsonyabb kereset esetén adott személyenkénti adóvisszatérítést a jövedelem magasabb szintjein fokozatosan "visszaveszik".
- ⁵⁹ A kuna gyakorlatilag 2 évtizede az euróhoz van kötve, korábban a nyugat-német márkához volt.
- ⁶⁰ 2009 október és 2011 február között. Ez az átlagjövedelemnél 4 százalékos teher volt.
- ⁶¹ 17,2 százalék helyett 15,2 százalék
- ⁶² Ezt a kérdést korábban már Giday (2017) elemezte.
- ⁶³ A munka implicit adóterhelésének általunk korrigált változata.
- ⁶⁴ Adatforrás: OECD, illetve saját számítás Bulgária, Románia, Horvátország esetében.

IRODALOM (CIKKEK, TANULMÁNYOK)

- GIDAY A. (2017). Melyik adónk legyen egykulcsú? *Pénzügyi Szemle* 2017/2
https://www.penzugyiszemle.hu/.../gidaya-2017-2-m-1pdf_20170717124705_39.pdf
- GYÖRGY L., OLÁH D. (2017). A nettó bérhányad növelésének gazdaságpolitikai eszközei válság idején. *Pénzügyi Szemle* 2017/2 (p. 152–172)
<https://www.penzugyiszemle.hu/.../a-netto-berhanyad-novelesenek-gazdasagpolitikai>
- HEIJMANS, P., ACCIARI, P. (2004). Examination Of The Macroeconomic Implicit Tax Rate On Labour Derived By The European Commission. *Working Paper* No. 4/2004 European Commission DG Taxation & Customs Union
- KOLOZSI P. P., LENTNER Cs., PARRAGH B. (2017). Közpénzügyi megújulás és állami modellváltás Magyarországon. *Polgári Szemle*, 13. évf., 4–6. szám, 2017, 28–51., DOI: 10.24307/psz.2017.1204
- PICOS-SÁNCHEZ, F. (2011). „Consumption Taxation as an Additional Burden on Labour Income”, *OECD Taxation Working Papers*, No. 7, OECD. <http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0t4xlq4-en>
- POLYÁK J. (2016). *A magyar és román adórendszer összehasonlítása*. Penta Unió Oktatási Centrum. 2016. 9. oldal
http://moklasz.hu/wp-content/uploads/2016/01/Polyak_Judit_szakdolgozat.pdf
- RADU, C. F., DUMITER, F., OPRET, A. L. (2016). *Labour Taxation – A Comparative Study*. „Vasile Goldis” University of Arad 2016
- REMETA, J. et al. (2015). „Moving Beyond the Flat

Tax – Tax. Policy Reform in the Slovak Republic”, *OECD Taxation Working Papers*, No. 22
<http://dx.doi.org/10.1787/5js4rtzr3ws2-en>

ROGERS J. (2016). The Tax Burden of Typical Workers in the EU 28, 2016
<http://www.epicenternetwork.eu/wp-content/uploads/2017/07/The-tax-burden-of-typical-workers-in-the-EU.pdf>

SAWULSKI, J. (2016). Public Finance In Poland, Characteristics And Perspectives, *Ibs Policy Paper* 04/2016

URBAN, I. (2009). The tax burden on labour in Croatia *Newsletter* No. 47 October 2009, Institute of Public Finance
<http://www.ijf.hr/eng/newsletter/47.pdf>

URBAN, I. (2016). Tax wedge on labour income in Croatia and the European Union 2016
<https://hrcak.srce.hr/file/235389>

VUJČIĆ, B. (2016). Croatia- economic developments and outlook 2015
https://www.hnb.hr/documents/20182/497898/jr-gov-pdf-e-vujcic-16_12_2015.pdf/62adbb5d-641a-429c-928c-c1a3c8d74d17

ADÓZÓNA (2017). Az összes tb-járadékot a munkavállalóknak kell fizetniük Romániában
http://adozona.hu/tb_jarulekok_nyugdij/Az_osszes_tbjarulekot_a_munkavallaloknak_ke_4HG0FN (2017. 11. 08.)

EU (2015). Study on the effects and incidence of labour taxation.

EU DG Taxation and Customs Union Working Paper N. 56 – 2015

EU (2017). 350,000 Poles will pay more taxes...
<https://for.org.pl/en/a/5603,for-communication-18/2017-350-000-poles-will-pay-more-taxes-to-cover-growing-expenditures-of-the-government> (2017. 10. 27.)

IMF Fiscal Council’s Preliminary Opinion On The State Budget Law (Románia)
www.fiscalcouncil.ro/FCpreliminaryopinionontheStateBudget2018.pdf

IMF Country Report No. 17/71

Slovak Republic (2017). Article IV Consultation– Press Release; Staff Report

Mazars (2017). Közép-Kelet-Európai-Adokalauz 2017.
<https://www.mazars.hu/Nyitolap/Szolgalatasaink/Adotanacsadas-es-jogi-szolgalatasok/Koezep-Kelet-Europai-Adokalauz-2017>

World Bank (2013). Reversal and Reduction, Resolution and Reform Outcomes from Mandatory Private Pensions May 2013

ADATFORRÁSOK

EU-honlap

EU (2013). Recent Reforms of Tax Systems in the EU Working Paper N. 39 – 2013

Taxation trends in the European Union éves kiadványai: 2009 – 2018

EU (2015). EU Commission Taxation Working Paper N. 56 – 2015
https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_56.pdf

OECD-honlap

OECD (2009). Taxing Wages 2009 Special features: Non-Tax Compulsory Payments as an Additional Burden on Labour Income

OECD (2011). Non-Tax Compulsory Payments as an Additional Burden on Labour Income. 2011
<http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0sn2g6k-en>

OECD (2010–2011). Taxing Wages 2010–2011
OECD

OECD (2016). Non-Tax Compulsory Payments as
an Additional Burden on Labour income in 2016
www.oecd.org/ctp/tax-policy/45120766.pdf
OECD

OECD (2017). Non-Tax Compulsory Payments
as an Additional Burden on Labour income in 2017

Non-Tax compulsory payments. 2018-as évré:
[http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/tax-database.
htm#NTCP](http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/tax-database.htm#NTCP)

Egyéb

<https://tradingeconomics.com> honlap (Innen: tb-
járulékok országonként)

Worldwide Personal Tax and Immigration Guide
2017–2018, illetve korábbi éves kiadványai 2010-
től

[https://www.google.hu/search?q=Worldwide+
Personal+Tax+and+Immigration+Guide+2017%E
2%80%9318&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-
b&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=6sKFWrWDB-
Hf8gfourWoCw](https://www.google.hu/search?q=Worldwide+Personal+Tax+and+Immigration+Guide+2017%E2%80%932018&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=6sKFWrWDB-Hf8gfourWoCw)